

Pirkkala

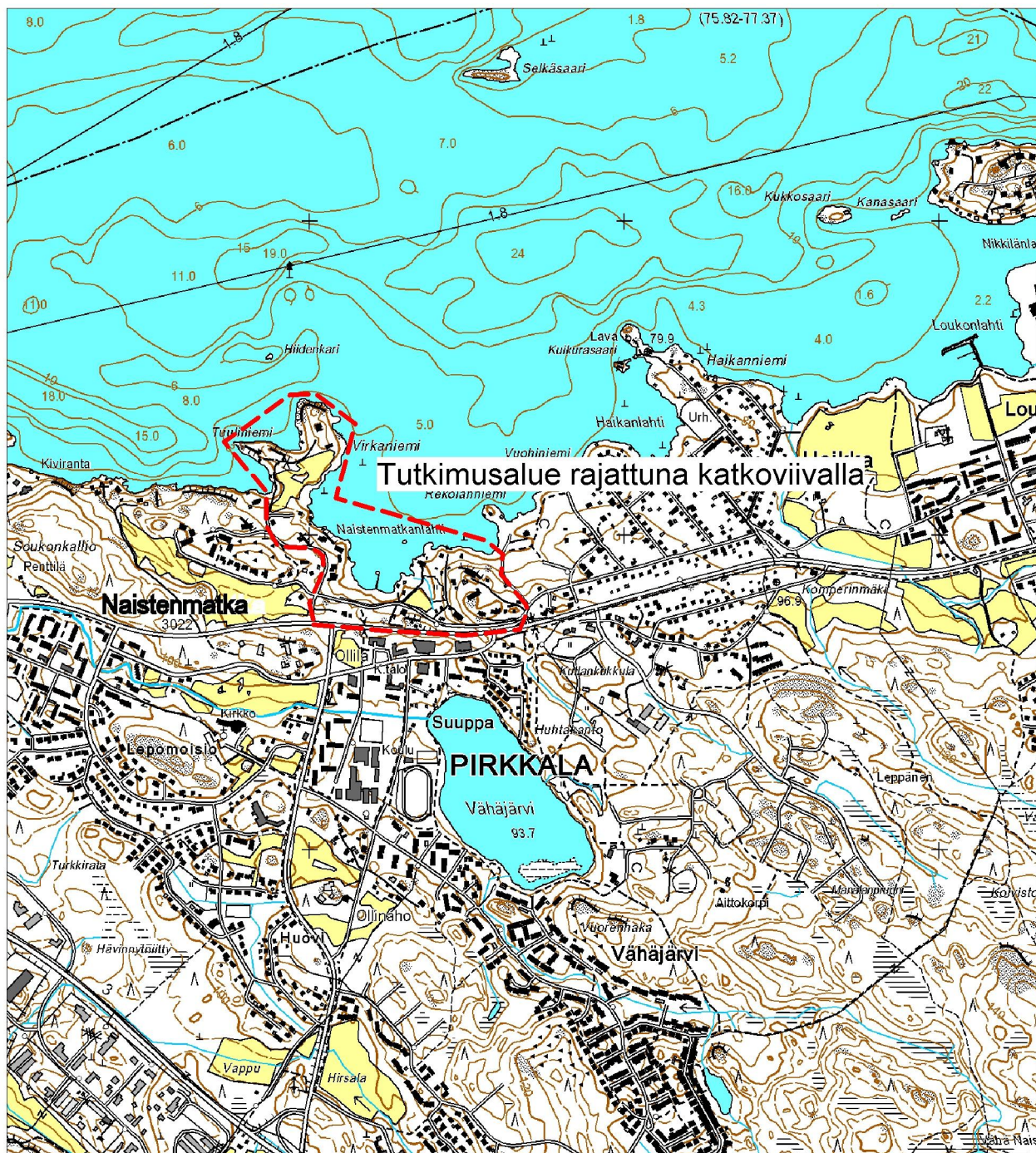
Naistenmatkanlahden arkeologinen inventointi 2009

Hanna-Leena Salminen

Pirkanmaan maakuntamuseo 2009

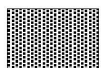
Tiivistelmä.....	6
Johdanto	7
Naistenmatkanlahden alueen arkeologiaa	7
Inventoinnin tulokset	8
Inventointikohteet.....	9
Rantaniitty	9
Virkaniemi	13
Yhteenveto.....	17
Lähteet.....	17
Liitteet	18

Pirkkala. Naistenmatkanlahden kulttuuriympäristöselvitys 2009.
Arkeologinen inventointi.
Tutkimusalue

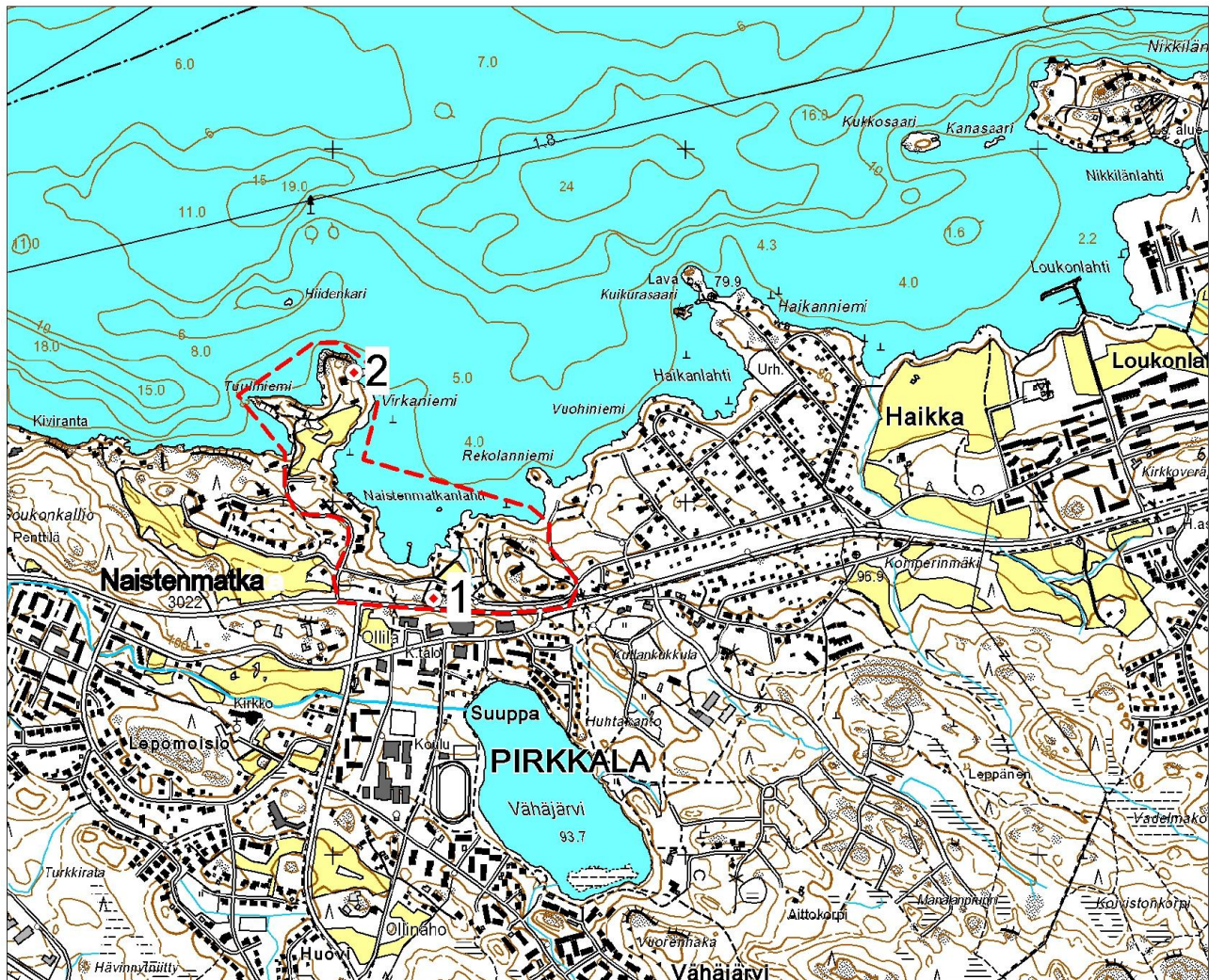
Pirkkala. Naistenmatkanlahden arkeologinen inventointi 2009.
PK 2123 08 1:20 000
© Maanmittauslaitos, lupa PISA/020/2006
Digitointi Hanna-Leena Salminen

Pirkkala. Naistenmatkanlahden arkeologinen inventointi 2009.
PK 2123 08 1:20 000
© Maanmittauslaitos, lupa PISA/020/2006
Digitointi Hanna-Leena Salminen

Arkeologisessa inventoinnissa tarkastetut alueet

Peruskarttaote. Inventointikohteiden sijainti.
Pirkkala. Naistenmatkanlahden arkeologinen inventointi 2009.
PK 2123 08 1:20 000
© Maanmittauslaitos, lupa PISA/020/2006
Digitointi Hanna-Leena Salminen

- Tutkimusalue
- Arkeologinen kohde

Tiivistelmä

Pirkanmaan maakuntamuseo suoritti arkeologisen inventoinnin Naistenmatkanlahden alueella toukokuussa 2009, jälkityöt tehtiin elokuussa 2009. Inventointi suoritettiin Pirkkalan kunnan tilauksesta, kunta on suunnittelemassa alueen asemakaavoitusta ja arkeologinen inventointi oli yksi osa suunnitelmavaiheessa tehtävästä kulttuuriympäristöselvityksestä. Kenttätyöt ja jälkityöt teki FM Hanna-Leena Salminen ja työn valvojana toimi tutkija Ulla Lähdesmäki Pirkanmaan maakuntamuseosta.

Inventoinnissa tarkastettiin yksi entuudestaan tunnettu kohde ja paikallistettiin yksi uusi kohde. Molemmat katsottiin sellaisiksi historiallisiksi rakenteiksi, jotka tulee suojella kaavoituksessa merkinnällä S.

28.8.2009 Hanna-Leena Salminen

Johdanto

Pirkanmaan maakuntamuseo suoritti arkeologisen inventoinnin Naistenmatkanlahden alueella toukokuussa 2009, jälkityöt tehtiin elokuussa 2009. Inventointi suoritettiin Pirkkalan kunnan tilauksesta, kunta on suunnittelemassa alueen asemakaavoitusta ja arkeologinen inventointi oli yksi osa suunnitelmavaiheessa tehtävästä kulttuuriympäristöselvityksestä. Kenttätyöt ja jälkityöt teki FM Hanna-Leena Salminen ja työn valvojana toimi tutkija Ulla Lähdesmäki Pirkanmaan maakuntamuseosta. Työn kustannukset olivat 2325 euroa (+alv).

Inventoinnissa tarkastettiin yksi entuudestaan tunnettu kohde ja paikallistettiin yksi uusi kohde. Molemmat katsottiin sellaisiksi historiallisiksi rakenteiksi, jotka tulee suojella kaavoituksessa merkinnällä S.

Naistenmatkanlahden alueen arkeologiaa

Pirkkalan kunta sijaitsee vesistöjen varrella liikenteellisessä solmukohdassa. Edullinen sijainti on vaikuttanut siihen, että alueella on ollut asutusta vuosituhansien ajan. Otollisimmilla seuduilla on asuttu kivikaudelta nykypäiviin saakka. Koko kunta on inventoitu vuonna 1998 ja tämän inventoinnin raportissa on käyty kattavasti läpi sekä esitelty koko kuntaa koskeva arkeologinen tieto (Soininen 1998). Vuonna 2002 Pirkanmaan liitto ja Pirkanmaan maakuntamuseo organisoivat ensimmäisen maakunnan historiallisten muinaisjäännösten arkeologisen inventoinnin. Tuolloin käsiteltiin myös Pirkkalan kunnan alueen kylätontteja. Kylätontin sijainnin paikallistamisessa käytettiin lähteenä vuosina 1776-1805 laadittua kuninkaan kartastoa (Jussila 2002: 33). Lisäksi Jussila on tarkemmin inventoinut Pirkkalan historiallisen ajan kylätontit vuonna 2008, tällöin lähteenä käytettiin isojakokarttoja. Nyt tutkimuksen kohteena olevalta alueelta ei näissä aikaisemmissa tutkimuksissa ole paikallistettu kiinteitä muinaisjäännöksiä tai esihistoriallisen ajan irtolöytöjä.

Lähimmät kiinteät muinaisjäännökset sijaitsevat alueen etelä- ja länsipuolella. Länsipuolella on tarkemmin ajoittamaton kivirakenne noin 1 kilometrin päässä Haikanniemen kärjessä. Tutkimusalueen eteläpuolella on puolestaan Naistenmatkan kylän vanha kylätontti, joka paikallistettiin Jussilan vuoden 2008 Pirkkalan kylätonttien

muinaisjäännösinventoinnissa. Naistenmatkankylän historiallinen kylätontti on sijainnut isojakokartan mukaan osapuilleen nykyisen kunnantalon kohdalla (Jussila 2008). Paikalla sijaitsi pitkään Suupan tila, joka ainoana jäi vanhalle kylätontille isojaon jälkeen. Suupan tilan päärakennus toimi kunnantalon vuosiin 1922–1964 ennen varsinaisen kunnantalon rakentamista (Kaarinen 1994). Suupan nimi on jäänyt Pirkkalan keskusta-alueen nimeksi. Naistenmatkan kylätontti on määritelty rauhoitusluokkaan 3 kuuluvaksi tuhoutuneeksi muinaisjäännökseksi.

Inventoinnin tulokset

Inventoinnissa tarkistettiin lähes kokonaan selvitysalueen rakentamaton maa-ala. Etukäteen potentiaalisimmille paikoille Virkaniemen peltoalueelle ja Naistenmatkanlahden itäpuoliselle peltoalueelle tehtiin koekuoppia. Kiinteitä muinaisjäännöksiä ei löydetty. Inventoinnissa paikallistettiin kaksi kohdetta, jotka luokiteltiin suojeltaviksi rakenteiksi. Toinen kohteista on kiviaita, joka saattaa liittyä Naistenmatkan kylässä isojaon aikana olleisiin sotilaan torppien tontteihin. Toinen kohde on maakuoppa Virkaniemessä. Jussilan mukaan Tampereentien pohjoispuolelta löytyneen kiviaidan jäännös saattaa liittyä kylätontin pohjoispuolelta olleisiin sotilaiden torppiin. Toisaalta Naistenmatkanlahden alueella on runsaasti erilaisia ja varmasti eri-ikäisiä kiviaitoja ja penkereitä, mikä selittyy alueen maaperän kivikkoisuudella eikä näiden jäänteiden iäkiä ole mahdollista tarkemmin määritellä. Naistenmatkanlahden alueen topografia lieenee yksi selitys sille, miksi alueelta ei tunneta esihistoriallista asutusta, vaikka Pyhäjärven rannoilla muualla esihistoriallista asutusta onkin. Naistenmatkanlahden pohjukassa maasto viettää paikoin jyrkästikin kohti Pyhäjärveä ja alueella on runsaasti isoja kiviä ja kalliolohkareita, kun taas itse ranta on matala ja ennen Pyhäjärven pinnan laskua 1800-luvulla vesi on ulottunut rinteelle saakka. Toisaalta melko varhainen rantojen rakentaminen on saattanut tuhota alueella olleita lapinraunioita.

Kohteiden paikallistamisessa käytettiin Gps-paikanninta ja rullamittaa, kohteet kuvailtiin sanallisesti sekä kuvattiin mustavalkofilmille ja digitaalisella kameralla. Mustavalkonegatiivit on luetteloitu Museoviraston arkeologian osaston kokoelmiin ja digitaaliset kuvataallenteet Pirkanmaan maakuntamuseon kokoelmiin.

Inventointikohteet

Rantaniitty

Kunta	Pirkkala
Vanha kunta	
Kylä	Naistenmatka
Kaupunginosa	
Kohdenimi	Rantaniitty
Muinaisjäännöstunnus	
Inventointinumbero	1
MJ-tyyppi	kivirakenteet
MJ-tyypin tarkenne	kiviaidat
Ajoitus	historiallinen
Selkeä ajoitus	-
Rauhoitusluokka	-
Lukumäärä	1
Peruskarttanumbero	2123 08
Peruskartan nimi	Naistenmatka
X1-koordinaatti	6817 728
X2-koordinaatti	2481 283
Z1-koordinaatti	0090
P1-koordinaatti	6822 268
P2-koordinaatti	2481 283
Koordinaattiselite	Keskikoordinaatti

Kiinteistötiedot

Kiinteistötunnus	604-408-0001-0105
Kiinteistönimi	Vuorela
Maanomistaja	Tiitta-Ylipää, Tuija Vuokko Mirjan
Osoite	Rantaniityntie 26, 33960 Pirkkala

Tutkimukset

Inventointi 2002 Timo Jussila
Tarkastus 18.5.2009 Hanna-Leena Salminen.

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee kohti Pyhäjärveä laskevalla rinteellä kallion päällä, noin 600 metriä koilliseen Pirkkalan kirkolta. Aita on Haapala 2 – nimiseen kiinteistöön, osoitteessa Rantaniityntie 28, johtavan ajotien pohjoispuolelle aivan tien viereen. Kohde erottuu hyvin maastossa ja on helposti löydettävissä.

Kohteen kuvaus

Jussilan inventointiraportin perusteella tarkastettu kohde. Kylmämuurattu kiviaita on noin 1 m levyinen ja 0,5 m korkea ja 5-6 metriä pitkä. Kivet ovat sammaloituneita.

1770-luvulta peräisin olevan isojakokartan mukaan Naistenmatkan kylässä oli tuolloin 3 ruotusotilaan torppaa kylätontin pohjoispuolella. Näistä pohjoisimman tontin pohjoisraja sijoittuu melko lähelle tätä kiviaitaa ja Jussila onkin yhdistänyt kiviaidan tähän sotilaan torppaan ja pitää mahdollisena, että kiviaita ajoittuu 1700-luvulle. Kiinteäksi muinaisjäännöksenä jäännettä ei kuitenkaan määritetty, koska Pirkkalan Naistenmatkanlahden alueelta löydettiin tässä inventoinnissa useita vastaavanlaisia kiviaitoja ja niiden pätkiä eri alueilta. Paikallisten asukkaiden haastattelun perusteella maaperä on alueella erittäin kivistä ja erilaisia kiviaitoja ja penkereitä on tehty vielä 1900–1950-luvuilla rakennustöiden yhteydessä yleisesti. Tosin 1700-luvulla kiinteää asutusta ei ole ollut muita kiviaita -rakenteita lähellä.

Havaintomahdollisuudet

Hyvät.

Luokitusehdotus

Kohde on sellainen historiallisen ajan rakenne, joka tulee kaavassa suojella merkinnällä S.

Tiedossa olevat maankäyttösuunnitelmat

Alueelle on suunnitteilla uusi asemakaava.

Lähistön kohteet

Naistenmatkan keskiajalta peräisin olevan kylän historiallinen kylätontti, 3. luokan tuhoutunut muinaisjäännös noin 300 m etelään.

Kartat

Peruskarttaote 1:20 000

Yleiskartta 1: 2000

① Inventointikohde ja kohteen numero

0 — 40 m

Maanmittauslaitos, lupa PISA/020/2006 Piirt. Hanna-Leena Salminen.

Rantaniitty, kiviaita. Kuvattuna lännestä. 18.5.2009, Hanna-Leena Salminen.

Virkaniemi

Kunta	Pirkkala
Vanha kunta	
Kylä	Naistenmatka
Kaupunginosa	
Kohdenimi	Virkaniemi
Muinaisjäännöstunnus	
Inventointinumero	2
MJ-tyyppi	maarakenteet
MJ-tyypin tarkenne	
Ajoitus	historiallinen
Selkeä ajoitus	
Rauhoitusluokka	-
Lukumäärä	1
Peruskarttanumero	2123 08
Peruskartan nimi	N
X1-koordinaatti	6818 368
X2-koordinaatti	2481 057
Z1-koordinaatti	0080
P1-koordinaatti	6822 918
P2-koordinaatti	2481 057
Koordinaattiselite	Keskikoordinaatti

Kiinteistötiedot

Kiinteistötunnus	604-408-0001-0026
Kiinteistönimi	Ollilanniemet
Maanomistaja	Pirkkalan kunta
Osoite	Suupantie 11 33960 Pirkkala

Tutkimukset

Inventointi Hanna-Leena Salminen 2009

Sijainti ja maasto

Kohde sijaitsee Pirkkalan Naistenmatkanlahden länsipuolella Virkaniemi -nimisen niemen pohjoiskärjessä noin 1 kilometriä pohjoiskoilliseen Pirkkalan uudelta kirkolta. Alue on tällä hetkellä metsäistä rantaa. Virkaniemen massiivinen kivikellari sijaitsee kohteen länsipuolella. Virkaniemen huvilan kellari on rakennettu jyrkän kallioisen rinteeseen seinämään ja tämä kohde sijaitsee rinteessä alla.

Kohteen kuvaus

Kohde on selväpiirteinen luode-kaakkosuuntainen osittain kivillä reunustettu nelikulmainen kuoppa. Kolmelta sivulta kuoppaa reunustaa matala maavalli. Kuoppa on noin 1,2 metriä

pitkä ja 0,6 metriä leveä. Nykyinen syvyys on noin 0,4 metriä, mutta kuoppa on kasvanut umpeen jonkun verran.

Kohde sijaitsee Pyhäjärven vanhalla rantavyöhykkeellä, alue on todennäköisesti ollut veden alla ennen 1800-luvulla tapahtunutta Pyhäjärven vedenpinnan laskemista.

Vedenpintaa laskettiin tuolloin 2 metriä. Tämän perusteella kohteen ajoitus ei ole 1800-lukua vanhempi. Kovin läheltä tätä kohdetta ei tunneta muita esihistoriallisia jäänteitä.

Varhaiselta historialliselta ajalta 1800-luvun loppupuolelle saakka lähin kiinteä asutusta on ollut Naistenmatkan kylässä, noin 800 etelä-kaakkoon tästä kohteesta. Virkaniemi -nimi viittaa kuitenkin eränkäyntiin, erätiehen, on mahdollista, että alue on ollut jo varhaisella historiallisella ajalla lähikylien eräalueena.

Luokitusehdotus

Kohde on sellainen historiallisen ajan rakenne, joka tulee kaavassa suojella merkinnällä S.

Kohde ei ole kiinteä muinaisjäännös ajoituksen vuoksi, alue on sijainnut todennäköisesti veden alla ennen 1800-lukua. Myös kohteen käyttötarkoitus on epäselvä.

Kartat

Peruskarttaote 1: 20 000

Yleiskartta 1: 2000

Pirkkala. Naistenmatkanlahden arkeologinen inventointi 2009.

PK 2123 08 1:2000

② Inventointikohde ja kohteen numero

0 — 40 m

Maanmittauslaitos, lupa PISA/020/2006 Piirt. Hanna-Leena Salminen.

Virkaniemi, maarakenne, kuoppa. Kuopan reunoissa on kiviä kolmella sivulla. Kuvattuna etelästä. 18.5.2009, Hanna-Leena Salminen.

Yhteenveto

Inventoinnissa tarkistettiin lähes kokonaan selvitysalueen rakentamaton maa-ala. Kiinteitä muinaisjäännöksiä ei löydetty. Inventoinnissa tarkastettiin yksi entuudestaan tunnettu kohde ja paikallistettiin yksi uusi kohde. Molemmat katsottiin sellaisiksi historiallisiksi rakenteiksi, jotka tulee suojella kaavoituksessa merkinnällä S.

Lähteet

Arkistolähteet

Maamittaushallituksen arkisto Jyväskylä

Naistenmatkan kylän isojakokartta Daniel Hall 1767 h7 12/1-7

Kansallisarkisto, Helsinki

Naistenmatkan kylän isojaon täydennys v. 1881 Pirkkala 5:b a/-

Museovirasto. Arkeologian osaston topografinen arkisto. Helsinki

Jussila, Timo 2008. Pirkkala. Kylätonttiselvitys. Kylätonttien muinaisjäännösinventointi 2008. Mikroliitti Oy.

Soininen Tuija-Liisa 1998. *Pirkkala. Arkeologinen perusinventointi 1998*. Pirkanmaan maakuntamuseo. Pirkanmaan maakuntamuseo. Kulttuuriympäristöyksikkö

Kirjalliset lähteet

Alanen, Timo ja Kepsu, Saulo 1989. Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 505. Helsinki 1989

Koivuniemi, Jussi, Kaarninen, Mervi, Kaarninen Pekka 1994. *Nokian ja Pirkkalan historia 1865-1993. Yhteinen Pirkkalan pitäjä 1865-1921 ja kuntien erilliset vaiheet 1990-luvulla*. Nokian kaupunkin ja Pirkkalan kunta.

Liitteet

Liite 1. Mustavalkonegatiiviluettelo

Liite 2. Luettelo digitaalisista kuvataallenteista

Liite 1

Pirkkala. Naistenmatkanlahden kulttuuriympäristöselvitys 2009.

Arkeologinen inventointi.

Luettelo mustavalkonegatiiveista PÄÄNUMEROT 126344 ja 126345

Negatiivit on luetteloitu Museoviraston Rakennushistorian osaston arkistoon

Kuvannut Hanna-Leena Salminen

Päänro/ alanumero	Kuvan aihe	Kuvaus- suunta	pvm 2000
126344:1	Rantaniitty, kiviaita.	W-E	18.5.
126344:2	Rantaniitty, kiviaita.	W-E	18.5.
126345:1	Virkaniemi, maarakenne, kuoppa.	SE-NW	18.5.
126345:2	Virkaniemi, maarakenne, kuoppa.	SE-NW	18.5.

Liite 2

Pirkkala. Naistenmatkanlahden kulttuuriympäristöselvitys 2009.

Arkeologinen inventointi.

Luettelo digitaalisista kuvista

Kuvannut Hanna-Leena Salminen

Kuvat on luetteloitu Pirkanmaan maakuntamuseon arkistoon

Kuvan numero/ tiedosto- numero	Kuvan aihe	Kuvaus- suunta	pvm 2009
1 / 1607	Virkaniemi, maarakenne, kuoppa.	SE-NW	18.5.
2 /1608	Virkaniemi, maarakenne, kuoppa.	SE-NW	18.5.
3 /1608	Virkaniemi, maarakenne, kuoppa.	SE-NW	18.5.
4/ 1619	Rantaniitty, kiviaita.	W-E	19.5.